



# **BELEID MANTELZORG- ONDERSTEUNING 2017-2020**





# Inhoud

<b>Woord vooraf</b> .....	<b>4</b>
<b>1. Inleiding</b> .....	<b>5</b>
1.1 Aanleiding voor het beleid mantelzorgondersteuning .....	5
1.2 Kaders om rekening mee te houden .....	5
1.3 Hoe is dit beleid tot stand gekomen? .....	5
1.4 Leeswijzer .....	6
<b>2. Wat is er aan de hand? Een analyse van de kenmerken van mantelzorgers</b> .....	<b>7</b>
2.1 Wat is mantelzorg? .....	7
2.2 Ik? Mantelzorger? .....	7
2.3 Mantelzorgers hebben niet gauw een probleem .....	7
2.4 Wanneer hebben mantelzorgers hulp nodig? .....	7
2.5 Risicogroepen .....	8
2.6 Grenzen aan mantelzorg .....	8
2.7 Hoeveel mantelzorgers op Schouwen-Duiveland .....	9
2.8 In gesprek met de mantelzorgers en aanbieders .....	9
<b>3. Wat willen we bereiken?</b> .....	<b>11</b>
3.1 Ons doel .....	11
3.2 Onze strategie .....	11
<b>4. Wat gaan we ervoor doen?</b> .....	<b>12</b>
4.1 Vinden .....	12
4.2 Versterken .....	12
4.3 Verlichten .....	13
4.4 Verbinden .....	13
<b>5. Hoe gaan we dit organiseren?</b> .....	<b>14</b>
5.1 Kaders door de raad, college de uitvoering .....	14
5.2 Samenwerken en afspraken maken .....	14
5.3 Monitoring en evaluatie .....	15
<b>Bijlage 1: Wettelijke en beleidskaders</b> .....	<b>16</b>
<b>Bijlage 2: Gezondheidsmonitor 2012 – cijfers maatschappelijke participatie</b> .....	<b>18</b>
<b>Bijlage 3: Literatuurlijst</b> .....	<b>19</b>



# Woord vooraf

*Bedankt...*

*Voor wie je bent*

*Voor alles wat je doet*

*Altijd recht uit het hart*

*Nooit omdat het moet*

Zorgen voor elkaar is de gewoonste zaak van de wereld. We zorgen voor onze kinderen. We rapen de post op bij de burens als ze op vakantie zijn. We helpen vrienden met verhuizen. We zorgen voor onze ouders als ze ouder worden. Halen boodschappen. Gaan mee naar de dokter.

Maar wat als die zorg steeds zwaarder wordt? Wat als deze zorg langdurig en onbetaald is voor een chronisch zieke, gehandicapte of hulpbehoevende persoon uit je omgeving (definitie mantelzorg)? Dit kan een partner, ouder of kind zijn, maar ook een ander familielid, vriend of kennis. Dan kun je behoefte hebben aan ondersteuning.

Als gemeente Schouwen-Duiveland willen wij dat onze inwoners zo lang mogelijk zelfstandig kunnen wonen. Niet alleen omdat mensen dat zelf willen, maar ook omdat maatwerkvoorzieningen duur zijn. Daarbij zijn mantelzorgers onmisbaar. Ons doel is daarom om de mantelzorger te versterken, te verlichten en te verbinden. Maar om dat te kunnen doen, moeten we de mantelzorger eerst bereiken, vinden. Dit zijn de 4 V's van mantelzorgondersteuning.

In dit beleidsstuk wordt invulling gegeven aan de wat-vraag; wat willen we bereiken? Dit past binnen onze rol als beleidsregisseur. In dit beleidsstuk wordt invulling gegeven aan de doelen en de in te zetten middelen. De concrete invulling van de hoe-vraag wordt buiten de organisatie belegd, met ruimte voor de professional.

Ik zie dat met vertrouwen tegemoet. Want ook al is zorgen voor elkaar de gewoonste zaak van de wereld, onze mantelzorgers dienen goed ondersteund te worden.

Namens het college van burgemeester en wethouders,

Cees van den Bos  
wethouder Sociaal Domein

## 1.1 AANLEIDING VOOR HET BELEID MANTELZORGONDERSTEUNING

De meeste mensen willen zo lang mogelijk thuis wonen met zoveel mogelijk eigen regie. Zij hebben behoefte aan integrale ondersteuning en zorg dichtbij door een beperkt aantal bekende mensen. Dit gegeven ligt ten grondslag aan de grote stelselherziening van zorg en ondersteuning, waar de nieuwe Wmo onderdeel van is. Mantelzorgers hebben in die zorg en ondersteuning een steeds centralere rol. Zij kennen degene voor wie ze zorgen en bieden die zorg vanuit de relatie die ze met de ander hebben. De nieuwe Wmo verplicht gemeenten dan ook om aan te geven welke maatregelen ze nemen voor het ondersteunen van mantelzorgers. Daarom zijn we in het vroege voorjaar van 2016 begonnen om ons beleid op mantelzorgondersteuning op te stellen.

### Wmo 2015 vraagt om andere ondersteuning van mantelzorgers

Waar de Wmo 2007<sup>1</sup> vooral aandacht had voor concrete vormen van mantelzorgondersteuning, ligt het accent in de Wmo 2015 vooral op de manier waarop dit gebeurt. De Wmo 2015 geeft daarvoor de handvatten: versterken, verlichten en verbinden. Het beleid mantelzorgondersteuning moet zich richten op het versterken van de positie en regie van mantelzorgers, het verlichten van mantelzorg en het beter verbinden van informele en formele ondersteuning en zorg. Maar om dat te kunnen doen, moeten we de mantelzorg eerst bereiken, vinden. Dit zijn de 4 V's van mantelzorgondersteuning.

### Kanteling

De Wmo 2015 vraagt om een andere manier van werken, ook wat betreft mantelzorgondersteuning. Niet langer ligt daarbij de nadruk op zorgen voor, het gaat veel meer over zorgen dat inwoners zo zelfstandig mogelijk kunnen functioneren. De wet schetst dat daarvoor een getrapte vraagstelling nodig is.

- De eerste vraag is wat iemand zelf kan doen, en wat zijn of haar omgeving kan bijdragen.
- Wat kunnen vrijwilligers aanvullen?
- En wat is er vervolgens nodig aan professionele ondersteuning, in algemene of maatwerkvoorzieningen?

In deze nieuwe situatie wordt op de zorgvragers, de mantelzorgers en op hun netwerk een groter beroep gedaan. Deze omslag wordt aangeduid als de Kanteling.

## 1.2 KADERS OM REKENING MEE TE HOUDEN

Er is een aantal wettelijke en beleidskaders opgesteld die richting geven aan ons beleid op mantelzorgondersteuning. Het gaat dan om de Wmo 2015, de Strategische visie 'Tij van de Toekomst', het Collegeprogramma Samen verder 2014 – 2018, de Visie dienstverleningsmodel Integraal sociaal domein; Gemeente Schouwen-Duiveland, en het Beleidsplan maatschappelijke ondersteuning 2015–2018. Het gedachtengoed van de Visie dienstverleningsmodel Integraal sociaal domein wordt meegenomen in het beleid mantelzorgondersteuning. De hier genoemde kaders worden toegelicht in bijlage 1 van deze nota.

## 1.3 HOE IS DIT BELEID TOT STAND GEKOMEN?

Het beleid mantelzorgondersteuning hebben we als gemeente samen opgesteld met mantelzorgers en onze maatschappelijke partners op het brede terrein van zorg. In de loop van het proces hebben partijen met uiteenlopende achtergrond hun inbreng gegeven op hoe het toekomstige beleid op mantelzorgondersteuning voor Schouwen-Duiveland vorm moet krijgen.

<sup>1</sup> In 2009 werd onder andere de mantelzorgondersteuning vanuit de AWBZ overgeheveld naar de gemeenten.

De volgende stappen zijn doorlopen:

1. **Analyse trends en ontwikkelingen mantelzorgondersteuning**

Wie zijn mantelzorgers? Hoeveel zijn het er? Hoeveel mantelzorgers geven aan overbelast te zijn? Welke vormen van mantelzorgondersteuning zijn er?

2. **In gesprek met de mantelzorgers**

Op 10 maart zijn we in gesprek gegaan met de mantelzorgers. In deze sessie hebben we met name geluisterd naar hun vraag. We hebben gevraagd:

1. Wat valt het zwaarst?
2. Wat heb je nodig?
3. Waar word je blij van? (mantelzorgcompliment)

Hun input staat in paragraaf 2.8.

3. **In gesprek met de uitvoerders/aanbieders**

De uitkomsten van het gesprek met de mantelzorgers hebben we gedeeld met onze Wmo-consulenten (de uitvoerders van de keukentafelgesprekken) en een aantal aanbieders<sup>2</sup>. Hun input is verwerkt in het uitvoeringsprogramma.

4. **Wat willen wij bereiken?**

Op basis van deze drie stappen hebben wij ons beleid geschreven. We hebben invulling gegeven aan de wat-vraag; wat willen we bereiken? Dit past binnen onze rol als beleidsregisseur (kernwaarde 7 Visie dienstverleningsmodel integraal sociaal domein, 17 januari 2016). In dit beleidsstuk wordt invulling gegeven aan de doelen en de in te zetten middelen.

5. **De volgende stap**

De concrete invulling van de hoe-vraag wordt buiten de organisatie belegd, met ruimte voor de professional.

## 1.4 LEESWIJZER

We lichten nu kort de opbouw van het beleid mantelzorgondersteuning toe.

Hoofdstuk 2: Wat is er aan de hand? (analyse).

In dit hoofdstuk wordt een analyse van de kenmerken van mantelzorgers gegeven.

Hoofdstuk 3: Wat willen we bereiken? (visie).

In dit hoofdstuk omschrijven we welk doel(en) we willen bereiken en de strategie hiertoe.

Hoofdstuk 4: Wat gaan we ervoor doen? (beleidskaders en maatregelen).

In dit hoofdstuk vertalen we ons beleidsdoel en strategie in concrete (beleids)kaders en maatregelen. Voor de vier V's geven we aan wat we gaan doen om de vier V's van mantelzorgondersteuning inhoud te geven om zo ons beleidsdoel te bereiken.

Hoofdstuk 5: Hoe gaan we dit organiseren? (organisatie).

In dit hoofdstuk aandacht voor de wijze waarop we ons beleidsdoel in organisatorische zin willen realiseren en hoe we deze willen uitdragen en borgen.

Bijlagen:

1. Wettelijke en beleidskaders
2. Gezondheidsmonitor 2012 – cijfers maatschappelijke participatie
3. Literatuurlijst

---

<sup>2</sup> SMWO, Zeeuwse Zorgschakels, CZ en Mantelzorgmakelaars

# Wat is er aan de hand?

## Een analyse van de kenmerken van mantelzorgers

# 2

### 2.1 WAT IS MANTELZORG?

De definitie van mantelzorg in de Wmo 2015 luidt:

*Mantelzorg is hulp ten behoeve van zelfredzaamheid, participatie, beschermd wonen, opvang, jeugdhulp, het opvoeden en opgroeien van jeugdigen en zorg en overige diensten als bedoeld in de Zorgverzekeringswet, die rechtstreeks voortvloeit uit een tussen personen bestaande sociale relatie en die niet wordt verleend in het kader van een hulpverlenend beroep. Dat de hulp voortvloeit uit de bestaande sociale relatie onderscheidt mantelzorg van vrijwilligerswerk.*

### 2.2 IK? MANTELZORGER?

Veel mantelzorgers zien zichzelf niet als mantelzorger. Zorgen voor je kind, je partner, vader of moeder is toch heel gewoon? Vooral jongeren spreekt de term mantelzorger niet aan. Allochtonen herkennen zich er niet in en spreken meer over familie­zorg. Dat maakt het niet makkelijker om hen te bereiken. De uitdaging voor organisaties voor mantelzorgers, zoals mantelzorgsteunpunten, is manieren te vinden om de mantelzorgers te bereiken en bewust te maken van dat zij mantelzorger zijn.

### 2.3 MANTELZORGERS HEBBEN NIET GAUW EEN PROBLEEM

Eén van de belangrijkste knelpunten bij de ondersteuning is dat mantelzorgers niet gauw zelf met een hulpvraag komen. Ook als ze rechtstreeks gevraagd wordt of ze hulp nodig hebben zullen ze dat vaak ontkennen. Het risico van overbelasting is aanwezig indien men niet tijdig overvraging onderkend. Dat heeft verschillende oorzaken. Zij zijn in de situatie gegroeid, vinden de zorg vanzelfsprekend, durven geen hulp te vragen of weten niet waar ze die moeten zoeken. Mantelzorgers zullen eerder hulp zoeken voor de zorgvrager dan voor zichzelf. Ook kan het voorkomen dat de zorgvrager geen professionele hulp wil. In veel situaties leidt zelfs overbelasting van de mantelzorgers niet eens altijd tot concrete vragen om ondersteuning. Bepaalde symptomen kunnen wel op overbelasting duiden, zoals oververmoeidheid, depressie en gezondheidsklachten.

### 2.4 WANNEER HEBBEN MANTELZORGERS HULP NODIG?

Terwijl de ene mantelzorger fluitend door het leven gaat, zakt een ander weg in een depressie of wordt overspannen omdat het evenwicht tussen 'draaglast' en 'draagkracht' zoek is. Met andere woorden: de mantelzorger raakt overbelast. Het is moeilijk om objectief vast te stellen of er overbelasting dreigt maar er is wel een aantal factoren te noemen waarvan bekend is dat ze het risico vergroten.

Deze zijn:

- Kenmerken van de mantelzorger zoals leeftijd, gezondheid, competentie, inkomen en andere activiteiten naast het mantelzorgen (betaald of vrijwillig werk). Mantelzorgen wordt zwaarder als de mantelzorger gezondheidsklachten heeft, een zware baan heeft of geldzorgen.
- Kenmerken van de zorgvrager. De ene zorgvrager vergt meer van een mantelzorger dan een ander: is de zorgvrager veeleisend en nooit tevreden? Is de zorgvrager depressief of juist heel opgewekt? Aard en duur van de aandoeningen en beperking kunnen ook een rol spelen.
- Kenmerken van de relatie zorgvrager en mantelzorger. Kunnen mantelzorger en zorgvrager goed omgaan met de ongelijke posities waarin ze verkeren? Gaat het om een terminale zieke? Hoeveel kan de zorgvrager zelf? En kan deze goed zelf grenzen aangeven? Als de mantelzorger eigenlijk de enige is in het leven van de zorgvrager en de mantelzorger niemand heeft om af te lossen is het risico van overbelasting groot. Deze mantelzorgers worden 'spilzorgers' of 'solo-zorgers' genoemd.

- Ook de woonsituatie van mantelzorgers en zorgvrager speelt een rol. Woont de mantelzorgers in hetzelfde huis of ver weg? Laat de woonsituatie toe dat de mantelzorgers ook een eigen leven kan leiden?
- De aanwezigheid van een netwerk dat de lasten kan verlichten en zorgtaken kan verdelen. Klikt het met de vrijwillige of beroepsmatige zorg/hulp? Zijn dit vertrouwde gezichten? Is de hulp flexibel? Goede samenwerking en afstemming met de vrijwillige of beroepsmatige zorg/hulp maken een wereld van verschil.

## 2.5 RISICOGROEPEN

Voorals mensen die langdurig en intensief mantelzorg verlenen, lopen een vergrootte kans op overbelasting. Naast eerdergenoemde risicofactoren zijn er ook risicogroepen te benoemen.

Wie	Behoeft aan
75-plussers die bijna volcontinu voor hun partner zorgen, dreigen uitgeput te raken. Ook omdat zij zelf vaak gezondheidsproblemen hebben.	Praktische hulp, respijtzorg en momenten vrijaf van de zorg. Luisterend oor.
Werkende mantelzorgers met een stervende partner.	Flexibele werktijden en thuiszorg die aansluit op hun werktijden. In geval van een grillig ziektepatroon willen ze zo nu en dan kortdurend zorgverlof op kunnen nemen.
Ouders van kinderen met een handicap.	Huishoudelijke hulp zodat: <ul style="list-style-type: none"> <li>• ze energie overhouden voor de ontwikkeling en opvoeding van hun kind.</li> <li>• ze ontlast worden en tijd hebben om mantelzorg te verlenen aan uitwonende kinderen (bijvoorbeeld: schoonmaken en vervoer doktersbezoek)</li> </ul>
Partners en ouders van mensen met een psychiatrische problematiek.	Betrokken worden bij de behandeling. Informatie over het ziektebeeld (door m.n. de medische sector) en cursussen over omgangsvormen. Respijtzorg en opvang.
Allochtone mantelzorgers die veelal de zorg in eigen kring vinden en onbekend zijn met het zorgaanbod. Uitbesteding van zorg voor ouderen is moeilijk bespreekbaar in sommige culturen en het bestaande aanbod sluit niet altijd aan.	Passende hulp. Het kost extra inspanning om deze doelgroep te bereiken en voor passende hulp te zorgen.
Jonge mantelzorgers lopen het gevaar dat hun opleiding en persoonlijke ontwikkeling in de knel komt.	Aangepaste communicatie en vrije tijd om andere dingen te doen dan zorgen. De benadering van de leeftijdsgroep onder de 20 jaar vraagt om aansluiting bij hun leefstijl en communicatiemiddelen, aangepaste activiteiten en contact met leeftijdgenoten.

Bron: De basisfuncties mantelzorg in de praktijk door Movisie

In het algemeen kan worden gesteld dat alle doelgroepen behoefte (kunnen) hebben aan scholing/coaching/kennis.

## 2.6 GRENZEN AAN MANTELZORG

Er zijn talloze manieren om mantelzorgers te ondersteunen, maar één van de belangrijkste is de zorg delen met meer mensen. Zie ook de campagne 'Jij-bent-tegoed-bon' van Mezzo die voortkomt uit het programma 'Ik zorg voor jou' van Peter van der Vorst. Professionele hulp richt zich daarom op het faciliteren



en versterken van het netwerk om zorgvragers en mantelzorgers heen. Maar niet iedereen heeft een partner, gezinnen worden kleiner, zijn vaker 'samengestelde' gezinnen en de zorg voor oudere ouders komt op minder kinderen aan. Ook zijn er altijd mensen die niet in staat zijn om sociale contacten te onderhouden, om welke reden dan ook. De gemeente kan mensen niet verplichten om hun netwerk in te zetten, noch om mantelzorg te verrichten.

## 2.7 HOEVEEL MANTELZORGERS OP SCHOUWEN-DUIVELAND

Op dit moment geeft 19 procent van de inwoners op Schouwen-Duiveland mantelzorg. 12 procent hiervan geeft aan (tamelijk) zwaar belast te worden (Bron: Staat van Zeeland 2013)<sup>3</sup>. Uit de Gezondheidsmonitor 2012 blijkt dat 13 procent van onze inwoners 1 – 10 uur in de week mantelzorg verleend. 1,4 procent verleend 11 uur of meer mantelzorg. De behoefte aan hulp staat in onderstaande tabel:

Behoefte aan hulp in %	Gemeente S-D	Regio Oosterschelde	Zeeland	Nederland
Heeft als mantelzorger behoefte aan (meer) hulp (praktische of emotionele steun nodig)	1	1	2	
Informatie en advies	0,2	0,6	0,9	
Vervanger in verband met vrije dagen of vakantie	0,5	0,3	0,4	
Emotionele steun	0,6	0,5	0,6	
Ontspannende activiteiten	0,4	0,4	0,4	
Belangenbehartiger	0,2	0,3	0,2	

Gezondheidsmonitor 2012

## 2.8 IN GESPREK MET DE MANTELZORGERS EN AANBIEDERS

Op 10 maart zijn we in gesprek gegaan met de mantelzorgers. In deze sessie hebben we met name geluisterd naar hun vraag. We hebben hun gevraagd:

1. Wat valt het zwaarst?
2. Wat heb je nodig?
3. Waar word je blij van? (mantelzorgcompliment)

Zij hebben vier punten aangegeven die voor hun het meeste zwaar wegen.

1. Het uit handen nemen van praktische zaken als huishouden, administratie en zaken regelen voor de zorgvrager. Het is daarbij belangrijk om één vertrouwd gezicht te hebben.  
Wat betreft huishoudelijke hulp is het belangrijk dat bij het uit huisplaatsen van de partner/kind het aantal uren huishoudelijke hulp niet omlaag gaat. Mantelzorg blijft tijd kosten; reistijd en verschillende instellingen vragen het sociale netwerk om de doktersbezoeken en schoonmaken kamer zelf te blijven regelen.
2. Respijtzorg: het is belangrijk om als mantelzorger tijd voor jezelf te houden. Dat kan een week zijn of af en toe een avond, zodat je onder de mensen blijft – een eigen netwerk blijft houden.  
De tendens is dat hier steeds meer maatwerk in wordt gevraagd. Zorgvragers voelen zich of zijn niet altijd op hun plaats in het aanbod van dagbesteding of logeerhuizen.
3. Informatie centraal: de informatie betreffende zorg en mantelzorgondersteuning is erg versnipperd. Het is belangrijk om regelhulp te krijgen of ondersteuning te hebben bij het schrijven van bijvoorbeeld een zorgplan.
4. Kennis ziektebeelden: mantelzorgers willen informatie over het ziektebeeld. Wat staat ons in de toekomst te wachten en wat kan ik hiervoor alvast regelen? En hoe moet ik dit doen?

<sup>3</sup> In 2016 voert de ZB een nieuw onderzoek uit naar het aantal mantelzorgers en hun belasting.

Deze vier punten zijn meegenomen in dit beleid.

De uitkomsten van het gesprek met de mantelzorgers hebben we gedeeld met onze Wmo-consulenten (de uitvoerders van de keukentafelgesprekken) en een aantal de aanbieders. Zij hebben aangegeven de vier punten die de mantelzorgers hebben aangekaart te herkennen. Zij hebben praktische oplossingen aangedragen (de professional aan zet). Deze zijn meegenomen in dit beleid.

# Wat willen we bereiken?

# 3

In dit hoofdstuk omschrijven we welk doel(en) we willen bereiken en de strategie hiertoe.

## 3.1 ONS DOEL

Waar de Wmo 2007 vooral aandacht had voor concrete vormen van mantelzorgondersteuning, ligt het accent in de Wmo 2015 vooral op de manier waarop dit gebeurt. De Wmo 2015 geeft daarvoor de handvatten: versterken, verlichten en verbinden. Het beleid mantelzorgondersteuning moet zich richten op

- het versterken van de positie en regie van mantelzorgers;
- het verlichten van mantelzorg;
- het beter verbinden van informele en formele ondersteuning en zorg.

In dit beleidsstuk voegen wij nog één nieuw aandachtspunt toe, en dat is 'vinden' van mantelzorgers. Het vinden van mensen die mantelzorg verlenen is een voorwaarde om te kunnen versterken, verbinden en verlichten.

## 3.2 ONZE STRATEGIE

Het bovenstaande beleidsdoel wordt bereikt doordat de gemeente samen met mantelzorgers, gemeentelijke uitvoerders en aanbieders invulling geeft aan drie V's uit de Wmo 2015.

De vier aandachtspunten van mantelzorgondersteuning zijn:

### 1. Vinden

De gemeente bereikt de mensen die zorgen voor een naaste, omdat dat de voorwaarde is om hen te kunnen versterken, verlichten en verbinden.

### 2. Versterken

De gemeente versterkt mantelzorgers in hun regie en positie, zowel op het microniveau van individuele mantelzorgers (waardering) als op het niveau van beleidsbeïnvloeding, zodat de stem van mantelzorgers in het beleid doorklinkt.

### 3. Verlichten

De gemeente organiseert ondersteuning om ervoor te zorgen dat mantelzorgers de mantelzorgtaken kunnen (blijven) uitvoeren. Dit gebeurt door invulling te geven aan de acht basisfuncties mantelzorg; informatie, advies en begeleiding, emotionele steun, educatie, praktische hulp, respijtzorg, financiële tegemoetkoming en materiële hulp.

### 4. Verbinden

De gemeente legt verbindingen tussen formele en informele zorg en ondersteuning en neemt partners – denk aan zorgaanbieders, mantelzorgondersteuners en vrijwilligersorganisaties – mee in deze manier van (samen)werken).

# Wat gaan we ervoor doen?

# 4

In dit hoofdstuk vertalen we ons beleidsdoel en strategie in concrete (beleids)kaders en maatregelen. Voor de vier V's geven we aan wat we gaan doen om de vier V's van mantelzorgondersteuning inhoud te geven om zo ons beleidsdoel te bereiken.

## 4.1 VINDEN

Doelstelling: De gemeente bereikt de mensen die zorgen voor een naaste, omdat dat de voorwaarde is om hen te kunnen versterken, verlichten en verbinden.

### Hoe gaan we de mantelzorgers bereiken?

De sleutelwoorden voor het bereiken van mantelzorgers zijn: dichtbij en samenhangend. Daarmee wordt bedoeld dat de ondersteuning aangeboden moet worden langs het pad dat mantelzorgers en zorgvragers al bewandelen: dichtbij huis, dichtbij de zorg en dichtbij het dagelijks leven.

Als regisseur in het sociaal domein gaat de gemeente samen met de netwerkpartners organiseren dat mantelzorgondersteuning daar is waar mantelzorgers en zorgvragers sowieso komen: bij de huisarts en de praktijkondersteuners, aan het Wmo loket, bij de professionals in de wijk, bij docenten en (school) maatschappelijk werk, Vluchtelingenwerk en bij werkgevers.

### Hoe gaan we dat doen?

- We gaan samen met lokale partners actief op zoek naar vindplaatsen van mantelzorgers, en laten ons leiden door het leef- en zorgpad van mantelzorgers (toegankelijkheid van informatie).
- We organiseren samen met netwerkpartners dat de professionals die mantelzorgers op hun zorgpad tegenkomen ook herkennen als zijnde mantelzorgers.
- We rusten onze WMO- en Jeugdconsulenten toe om mantelzorgers te vinden tijdens keukentafelgesprekken bij cliënten thuis. Tijdens die gesprekken wordt samen met de mantelzorgers in kaart gebracht hoe de balans is tussen (mantelzorg) belasting en draagkracht en of- en in hoeverre er risico is op overbelasting. Zo wordt de basis gelegd voor maatwerk op de aandachtspunten 'Versterken' en 'Verlichten'.

## 4.2 VERSTERKEN

Doelstelling: De gemeente versterkt mantelzorgers in hun regie en positie, zowel op het niveau van individuele mantelzorgers als op het niveau van beleidsparticipatie, zodat de stem van mantelzorgers in het beleid doorklinkt.

### Hoe gaan we mantelzorgers versterken?

De gemeente zorgt ervoor dat mantelzorgers de regie kunnen voeren en behouden, en keuzemogelijkheden hebben hoe zij de mantelzorg vormgeven.

### Hoe gaan we dat doen?

- We onderzoeken de vraag achter de vraag van mantelzorgers en zorgvragers.
- We maken werk van waardering voor mantelzorgers.
- We verankeren eigen regie en keuzevrijheid van mantelzorgers in beleid.
- We nemen belemmeringen voor mantelzorgers in wet- en regelgeving weg.
- We zetten in op het flexibel toepassen van wet- en regelgeving.
- We zorgen voor actieve participatie van mantelzorgers in beleid.

### 4.3 VERLICHTEN

Doelstelling: De gemeente organiseert ondersteuning om ervoor te zorgen dat mantelzorgers de mantelzorgtaken kunnen (blijven) uitvoeren.

#### Hoe gaan we mantelzorgers verlichten?

Goede ondersteuning voor mantelzorgers draagt ertoe bij dat hun draaglast en draagkracht in evenwicht zijn. Verlichten gaat over de draagkracht van mantelzorgers. Een mantelzorger is, naast mantelzorger, immers ook partner, kind, werknemer, scholier of vrijwilliger. Om overbelasting te voorkomen is het belangrijk dat de balans tussen verschillende taken en rollen behouden blijft.

Hoe kan de gemeente de taak van mantelzorgers verlichten en hun draagkracht vergroten, zodat zij de zorg beter en langer vol houden? Waar de oude basisfuncties uit de Wmo 2007 veel aandacht besteedden aan de overbelaste mantelzorger, komt daar in de Wmo 2015 het belang van preventie en vroegtijdige ondersteuning bij. Vroegtijdige ondersteuning betekent bijvoorbeeld dat huishoudelijke hulp wordt geboden aan de zorgvrager ter verlichting van de mantelzorger, zodat hij of zij de zorg kan combineren met werk. Ook de mantelzorger kan een aanvraag doen voor een maatwerkvoorziening of anderszins ter ondersteuning voor zijn doel: voorkomen van overbelasting en continueren van mantelzorg. Of dat tijdig informatie en advies over ondersteuningsmogelijkheden wordt gegeven. Vormen van vervangende mantelzorg (respijtzorg) die in een vroegtijdige mix als ondersteuning kunnen worden ingezet zijn: (vrijwillige) thuisopvang, dagopvang, kortdurend verblijf in de vorm van logeren met zorg (ook palliatieve zorg), en de inzet van informele zorg in de vorm van zorgvrijwilligers en andere mensen uit het netwerk.

#### Hoe gaan we dat doen?

- We werken netwerkgericht en zetten in op preventie van overbelasting.
- We organiseren informatie en advies.
- We faciliteren emotionele steun en educatie voor mantelzorgers.
- We maken werk van passende respijtzorg.
- We zetten in op praktische en materiële hulp voor mantelzorgers.
- We maken werk van het vinden en binden van vrijwilligers.

### 4.4 VERBINDEN

Doelstelling: De gemeente legt verbindingen tussen formele en informele zorg en ondersteuning en neemt partners - zorgaanbieders, mantelzorgondersteuners en vrijwilligersorganisaties - mee in deze manier van (samen) werken.

#### Hoe gaan we informele en formele zorg met elkaar verbinden?

Mantelzorgers leveren een onmisbare bijdrage aan de informele zorg en ondersteuning. Ze hebben daarom een belangrijke positie in de Wmo 2015. Gelijkwaardige samenwerking tussen de informele zorg van mantelzorgers en de formele zorg van beroepskrachten is dan ook noodzakelijk voor integrale zorg en ondersteuning. De gemeente gaat hierin gezamenlijk met samenwerkingspartners een faciliterende en regisserende rol spelen. Daarnaast is het belangrijk dat beroepskrachten oog hebben voor de ondersteuningsbehoeften van mantelzorgers.

#### Hoe gaan we dat doen?

- We investeren in samenwerking tussen professionals met mantelzorgers;
- We gaan voor samenwerking voor formele en informele zorg met organisaties.

# Hoe gaan we dit organiseren?

# 5

In dit hoofdstuk aandacht voor de wijze waarop we ons beleidsdoel in organisatorische zin willen realiseren en hoe we deze willen uitdragen en borgen.

## 5.1 KADERS DOOR DE RAAD, COLLEGE DE UITVOERING

**De raad stelt het beleid mantelzorgondersteuning vast.**

**Het college stelt het actieprogramma op en vast.**

Door het beleid mantelzorgondersteuning vast te stellen geeft de raad de kaders aan. De daadwerkelijke realisatie en uitvoering van het beleid is een taak van ons college in samenspraak met de partners in het veld. Het college geeft als volgt vorm en inhoud aan deze taak:

- Het beleid mantelzorgondersteuning wordt gebruikt voor het in evenwicht brengen van vraag en aanbod aan mantelzorgondersteuning.
- Het beleid mantelzorgondersteuning wordt gebruikt als toetsingskader en leidraad voor het in behandeling nemen en eventueel goedkeuren van (ontwikkel)initiatieven.
- Tweejaarlijks wordt de raad geïnformeerd aan de hand van een actueel inzicht in de stand van zaken rondom het actieprogramma 2016–2020

## 5.2 SAMENWERKEN EN AFSPRAKEN MAKEN

### Afspraken met Stichting Maatschappelijk werk en Welzijn Oosterschelderegio Schouwen-Duiveland (SMWO S-D)

Voor het maken van afspraken met SMWO S-D is het beleid mantelzorgondersteuning de basis. In de loop van 2016 stellen we deze afspraken op.

### Afspraken met zorgaanbieders

We gaan naast afspraken met SMWO ook nog aanvullende afspraken maken met de zorgverzekeraar CZ, Zeeuwse Zorgschakels en andere zorgorganisaties. Het gaat dan met name om de totstandkoming een goed en evenwichtig aanbod mantelzorgondersteuning en de onderlinge samenwerking tussen partijen.

### Samenwerking uitbouwen met (georganiseerde) burgers

We stellen ons actief op richting de georganiseerde burgers. Denk aan de mantelzorgers die op cursus komen bij het SMWO en de Wmo-Adviesraad. Zo vernemen we zo tijdig mogelijk welke ontwikkelingen er spelen, pakken de momenten om ons beleid uit te dragen, aan te scherpen waar nodig en uiteindelijk te verwezenlijken. Het initiatief tot dialoog en overleg kan zowel bij ons als gemeente als bij de mantelzorgers liggen.

### Afstemming met regionale en provinciale kaders

Binnen het SWVO wordt er gewerkt aan een programma langer zelfstandig wonen. Het beleid mantelzorgondersteuning draagt hieraan bij. Daarnaast dient het beleid aan te sluiten op de inkoopvoorwaarden die op provinciaal en regionaal niveau gelden. Wij zullen onze invloed aanwenden om de inkoopvoorwaarden aan te laten sluiten op ons beleid.

### 5.3 MONITORING EN EVALUATIE

Er is continue aandacht nodig voor de actualiteit en ontwikkelingen rond mantelzorgondersteuning, immers de wereld verandert en dat heeft effecten op het gewenste beleid. Via een sober maar effectief monitoringssysteem houden we de vinger aan de pols.

#### Monitoren op 4V's

##### **We monitoren de effecten: eenvoudig en beknopt**

We willen de effecten van ons beleid mantelzorgondersteuning structureel volgen. Er wordt gekeken naar:

- Veranderingen in het aantal mantelzorgers.
- Veranderingen in de belasting van mantelzorgers.
- De effecten van de activiteiten op het bereiken van de doelstellingen van de 4V's: vinden, versterken, verlichten en verbinden.

Positieve en negatieve veranderingen in de percentages kunnen leiden tot een aanscherping van ons beleid. In het actieprogramma – welke wordt vastgesteld door het college – worden deze waar mogelijk SMART geformuleerd.

##### **Kwalitatieve monitor in overleg**

We willen de tweejaarlijkse actualisatie van het actieprogramma aangrijpen om van gedachten te wisselen met betrokken partners. Zo krijgen we als gemeente steeds een actueel beeld van de problematieken rondom mantelzorgondersteuning en houden onze partners zicht op het gemeentelijk beleid. Dit is goed voor het draagvlak van het gemeentelijk beleid. Wanneer de kaders als knellend worden ervaren, kan dit leiden tot aanpassing. De raad wordt betrokken bij de evaluatie en de resultaten worden teruggemeld aan de raad(scommissie). Dit wordt opgepakt op deze wijze waarop de afgelopen jaren de raad betrokken is geweest bij het programma Sociaal Domein.

##### **Evaluatie en aanpassing van beleid**

Naast deze tweejaarlijkse cyclus ligt een vierjaarlijkse cyclus voor de hand: elke vier jaar veranderen de bestuurlijke context en de vraag naar en aanbod van mantelzorgondersteuning, dat een algehele actualisering van het beleid mantelzorgondersteuning gewenst is.

# Bijlage 1: Wettelijke en beleidskaders

## WETTELIJKE KADERS

### Beleidsplan

Artikel 2.1.2 van de Wmo bepaalt dat de gemeenteraad in het beleidsplan op moet nemen hoe mantelzorgers worden ondersteund. Om tot passende lokale ondersteuning te komen bevat het Memorie van Toelichting de aanbeveling om (lokale organisaties van) mantelzorgers en vrijwilligers, vertegenwoordigers van zorgvragers en professionele ondersteuners te betrekken bij het opstellen van het beleidsplan.

### Waardering

Artikel 2.1.6 bepaalt dat in de verordening moet worden opgenomen op welke manier het college zorg draagt voor een jaarlijkse blijk van waardering voor mantelzorgers van cliënten in de gemeente. In het Memorie van toelichting volgt de aanbeveling om uw inwoners en in het bijzonder uw mantelzorgers te raadplegen over de vormgeving van deze waardering.

### Algemene voorzieningen

Het belang dat de Wmo 2015 hecht aan een goede ondersteuning van mantelzorgers wordt benadrukt door de verplichting in artikel 2.2.2 om in ieder geval algemene voorzieningen te treffen die mantelzorgers ondersteunen. Het gaat dan bijvoorbeeld om het organiseren van educatie voor mantelzorgers, het faciliteren van zelfhulp voor mantelzorgers of het beschikbaar stellen van een mantelzorgmakelaar.

### Maatwerkvoorzieningen

In artikel 2.3.1 en artikel 2.3.2 wordt het college verplicht om aan personen die daarvoor in aanmerking komen een maatwerkvoorziening te verstrekken. Om te bepalen of een inwoner in aanmerking komt, volgt na een aanvraag voor een maatwerkvoorziening binnen zes weken een onderzoek, beter bekend als het keukentafelgesprek.

### Onderzoek gericht op integrale ondersteuning

In dat onderzoek moet volgens hetzelfde artikel 2.3.2 in ieder geval aandacht worden besteed aan de mogelijkheden om met mantelzorg of andere hulp uit het sociale netwerk te komen tot verbetering van zelfredzaamheid of participatie. Om de mantelzorger zelf goed te kunnen ondersteunen, is het van belang om naast diens mogelijkheden en belastbaarheid ook te vragen naar eigen ondersteuningsbehoeften.

### Clïëntondersteuning

De verplichting in artikel 2.2.3 tot het bieden van clïëntondersteuning geldt zowel voor zorgvragers als voor mantelzorgers. Het Memorie van toelichting benoemt dat het belangrijk is om oog te hebben voor de verschillende perspectieven en soms ook verschillende belangen van de zorgvrager en de mantelzorger.



## BELEIDSKADERS

### Strategische visie 'Tij van de Toekomst'

Naast het wettelijk kader hebben we voor het lokale beleid maatschappelijke ondersteuning ook te maken met onze strategische visie en doelen die wij hebben vastgelegd in het 'Tij van de Toekomst'. De richtinggevende strategische doelen die bijdragen aan het Wmo-beleid zijn:

- De leefbaarheid en sociale samenhang in de kernen is groot. Inwoners zijn actief en betrokken (leefbaarheid, vrijwilligers en mantelzorg, ondersteuning jeugd en ouders, huiselijk geweld).
- Er is een goed en betaalbaar aanbod van zorg en welzijn dat vraaggericht tot stand komt (ondersteuning jeugd en ouders, cliëntondersteuning, bevorderen participatie, voorzieningen, maatschappelijke opvang, Openbare Geestelijke Gezondheidszorg en verslavingszorg).
- We hebben een kwalitatief goed en realistisch voorzieningenniveau.
- We wonen prettig naar wens en behoefte.

### Collegeprogramma Samen verder 2014–2018

In het collegeprogramma is onder het onderdeel 'wonen' een aantal onderwerpen genoemd op het gebied van voorzieningen, leefbaarheid en zorg en welzijn. Met het beleid maatschappelijke ondersteuning kan het college van burgemeester en wethouders haar voornemens op die onderwerpen realiseren.

### Visie dienstverleningsmodel Integraal sociaal domein; Gemeente Schouwen-Duiveland.

De 12 kernwaarden vormen de basis van het beleid mantelzorgondersteuning. De 12 kernwaarden zijn: mens centraal, eigen kracht binnen een netwerksamenleving, keuzevrijheid, inclusieve samenleving, preventie en vroegsignalering, oplossingsgericht vanuit een integrale aanpak, gemeente is beleidsregisseur, innovatief/buiten gebaande paden, ketenintegratie/netwerkorganisatie, lokaal en privaat, resultaatgericht/effectief en efficiënt

### Beleidsplan maatschappelijke ondersteuning 2015–2018

Op dit moment blijven mensen met ondersteuning lang in hun eigen omgeving wonen. Hierdoor zijn mantelzorgers en vrijwilligers nog belangrijker geworden. Zij bieden informele zorg en daardoor vermindert het beroep op professionele zorg.

Decentralisatie van de AWBZ-taken brengt ondersteuning dicht bij de inwoners. En we kunnen vrijwilligersorganisaties, mantelzorgers en welzijnsorganisaties betrekken bij de invulling en uitvoering van die ondersteuning. Met een goede balans versterken vrijwilligerswerk, mantelzorg en professionele zorg elkaar.

'Meedoen' in de breedste zin van het woord is de doelstelling van de Wmo. Mantelzorg is hierin een belangrijke schakel. We willen de positie van mantelzorgers en vrijwilligers daarom versterken. Ook hechten we veel waarde aan de verbinding tussen de informele en professionele zorg. Kwetsbare mensen moeten juist professionele ondersteuning krijgen. Met die hulp kunnen ze hun zelfredzaamheid behouden en wordt een terugval voorkomen.

### Overige vastgestelde lokale beleidskaders die richting geven aan het nieuwe beleid

- Gezondheidsnota "Iedereen in beweging" 2013–2016
- Woonvisie 2013–2022
- Visie en plan van aanpak voor opvang en het voorkomen van opvang van sociaal kwetsbare personen "Zeeuws Kompas" 2008–2015
- Prestatieafspraken met woningcorporatie Zeeuwsland: hierin staan diverse afspraken in de steigers die de leefbaarheid in dorpen en wijken bevorderen alsook afspraken waarmee huurders worden ondersteund in behoud van hun zelfstandige woonsituatie.
- Concept Overstag – Nota maatschappelijke voorzieningen 2040

## Bijlage 2: Gezondheidsmonitor 2012 – cijfers maatschappelijke participatie

Mantelzorg geven in %	Gemeente S-D	Regio Oosterschelde	Zeeland	Nederland
Heeft het afgelopen jaar mantelzorg gegeven	23	21	21	18
Geeft momenteel mantelzorg	15	14	14	13
Geeft langer dan 3 maanden of meer dan 8 uur per week mantelzorg	14	13	13	12

Gezondheidsmonitor 2012

Belasting mantelzorger in %	Gemeente S-D	Regio Oosterschelde	Zeeland	Nederland
Voelt zich (tamelijk) zwaar belast door het geven van mantelzorg	2	1	1	2

Gezondheidsmonitor 2012

Aantal uur mantelzorg per week %	Gemeente S-D	Regio Oosterschelde	Zeeland	Nederland
Incidenteel	0	0,1	0,1	
1-10 uur per week	13	12	12	
11-20 uur per week	1	1	1	
21 uur of meer per week	0,4	0,7	0,8	

Gezondheidsmonitor 2012

Behoeftte aan hulp in %	Gemeente S-D	Regio Oosterschelde	Zeeland	Nederland
Heeft als mantelzorger behoefte aan (meer) hulp (praktische of emotionele steun nodig)	1	1	2	
Informatie en advies	0,2	0,6	0,9	
Vervanger in verband met vrije dagen of vakantie	0,5	0,3	0,4	
Emotionele steun	0,6	0,5	0,6	
Ontspannende activiteiten	0,4	0,4	0,4	
belangenbehartiger	0,2	0,3	0,2	

Gezondheidsmonitor 2012



## Bijlage 3: Literatuurlijst

- De basisfuncties mantelzorg in de praktijk, Movisie, juni 2009
- Mantelzorg uit de doeken, Sociaal Cultureel Planbureau
- Mantelzorgondersteuning is de basis. Aandachtspunten voor lokaal beleid. Transitiebureau Wmo. November 2014
- Gezondheidsmonitor 2012



Laan van St. Hilaire 2  
4301 SH Zierikzee

Postadres:  
Postbus 5555  
4300 JA Zierikzee

T (0111) 452 000

[gemeente@schouwen-duiveland.nl](mailto:gemeente@schouwen-duiveland.nl)  
[www.schouwen-duiveland.nl](http://www.schouwen-duiveland.nl)